

דאליזזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: צום עשרה בטבת

ג' טבת תשפ"א 1354 (שנה כו')

הפטרה: "ויקץ שלמה" (מלכים א, ג)

פרשת מקץ

אחינו בית ישראל שמעו: צום העשירי (צום עשרה בטבת) יחול ביום שישי יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה, וכן יום זה הוא יום הקדיש הכללי לקדושי השואה הי"ד.

תחילת הצום: 5:37 [לפנות בוקר=עמוד השחר] סיום הצום: 4:56 [בערב]

"...והנה שבע שבלים עולות בקנה אוזר בריאות וטובות והנה שבע שבלים דקות

ושדופות קדים צומזוזות אוזריתן" (מא,ה-ו)

למה לא נאמר "בקנה אחד" גם אצל "שבע שבלים דקות ושדופות קנים"? לפי ששבע שנות השובע שהן הפתרון לשבלים הטובות באו "בקנה אחד" – היינו ברציפות וללא הפסקה אך שבע שנות הרעב שהן פתרון לשבלים הרעות באו שלא ברציפות, שכן אחרי שנתיים של רעב הוא נפסק עם בואו של יעקב למצרים ורק לאחר מותו חזרו עוד חמש שנות רעב למצריים.

ללמדנו על השפעתו החיובית של הצדיק על המקום בו הוא שרוי והברכה שזוכה הסביבה בזכותו, לומר לנו כמה התחזקות ברוחניות משפיעה חיובי על עושיה והסובבים אותם, וכל שכן בימים אלו של מגיפת הקורונה שכל התחזקות של כל יהודי משפיע טוב עליו ועל הסובבים אותו לחיי בריאות ושלום. (כלי יקר)

"...ויבואו אזוי יוסף וישתחו לו אפים ארצה וירא יוסף את אזויו ויכירם ויתנכר

אליהם וידבר איתם קשות" (מב,ו-י)

"וישתחו לו" – אילו היו האחים יודעים בשעה שהשתחו ארצה כי ליוסף הם משתחוים, שהרי לעגו לו בעת שסיפר להם את חלומותיו שעתידים הם להשתחוות לו, היו מלאי צער, לפיכך "ויתנכר אליהם וידבר איתם קשות" – כדי למנוע מהם את הצער הזה.

התורה מציינת בשבחו של יוסף שהרי אדם מן השורה היה שמח לנצל הזדמנות כזו לשם נקמה למען ירגיש שונאו את המפלה ביתר שאת, ואילו יוסף נהג להיפך כדי למנוע מהם את הצער והחרפה של המנוצחים.

(קדושת הלוי)
ללמדנו כמה עלינו להתחזק באהבת הבריות ולהימנע מלצער את הזולת בפרט בימים אלו המזכירים לנו את החורבן והגלות ביתר שאת....

"וייקץ פרעה וישן ויחלום חלום... ולעתה ירא פרעה איש נבון וחכם" (מא,ד-ה,לג)

פרעה חולם את החלום הראשון וכשהוא עדיין בחלום הוא מתעורר ושוב נרדם וחולם את החלום השני.

כשפתר יוסף לפרעה את החלום הראשון היה צריך לפתור גם את קטע החלום של "וייקץ".

והפתרון ל-"וייקץ" הוא "ירא פרעה איש נבון וחכם" – עליך פרעה להקיץ מהתרדמה ולראות את המצב ולהקדיש מאמצים ומרץ כדי למצוא איש נבון וחכם שיציל את הארץ מחרפת רעב.

(נחל קדומים)

ואם כך בגשמיות קל וחומר ברוחניות צריך כל אחד לטכס עצות לנפשו כיצד להתחזק ולהרבות במעשים טובים וחסדים למען ייטב לו באחריתו.

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 8: 38 - 8: 35

כניסת שבת: 4:20

יציאת שבת: 5:11

יציאת שבת: 5:42

התיקון לחורבן

השקפת היהדות

הוא היה בן 17, תלמיד בי"ס תיכון בתחילת דרכו בתשובה, יום אחד עלה לאוטובוס והתיישב כשבידו ספר "מסילת ישרים" והוא למד מתוכו. נהג האוטובוס הדליק את הרדיו, מהרדיו בקע קולו של ילד בן 10 שסיפר בקול בכי כי אביהם נפטר וניתקו להם את החשמל עקב חוב שהצטבר. "וכמה החוב?" שאל השדרן, "1600 ש"ה השיב הילד, השדרן ביקש את עזרת המאזינים לסייע לאלמנה כשהוא מקריא מס' טלפון. "מדברים אלי משמים" – הרהר לעצמו וחייג למס' שנמסר מעל גלי האתר. "שלום שמעתי שיטנה משפחה שניתקו להם את החשמל, תרגיעו אותה, אגיע אליכם בעוד מס' שעות עם הכסף..." הוא ירד מהאוטובוס והחל לפקוד את החנויות ולהתרים עוברים ושבים עד שהגיע לסוכם הדרוש....

חלפו 10 שנים, הוא נהיה אברך כולל בעל משפחה, הוא נקלע לקשיים והצטבר לו חוב בחברת החשמל וניתקו לו את החשמל. חברו לכולל ששמע את הסיפור פנה לדודה שלו שביקשה ממנו שימצא לה איש דתי שניתקו לו את החשמל שהיא רוצה לתרום לו.... לאחר כשפנה האברך להודות לאותה דודה של חברו התברר שזו אותה אשה שהוא סייע לה כשניתקו לה את החשמל לפני 10 שנים. בכי של התרגשות נשמע משני צידי הקו, יד ההשגחה האירה על הדרמה המופלאה הזו ומלמדת אותנו שכל מי שתורם ודואג לזולת ראשית כל עוזר לעצמו.....

צום עשרה בטבת הוא צום על תחילת החורבן בית המקדש שנבע משנאת חינוס, "וכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו" (ירושלמי, יומא א).

נמצא שבכל שנה מתחדש החורבן מחדש ובכל שנה בעשרה בטבת גוזרין בי"ד של מעלה חורבן מחדש, כך שצום עשרה בטבת הוא על משהו עכשווי. ולא נקבעה התענית אלא כדי לדאוג שנשנה את מעשינו ע"י תפילה, תשובה וצדקה שיעבירו את רוע הגזירה ונזכה להינצל מגזירת החורבן ויהי רצון שנזכה להיות ממקרי הגאולה ונזכה לבניין בית המקדש השלישי במהרה אמן.

מעשה שהיה

"הטעות" שהביאה לשלום

אילו יכלו אנשים בעולם, להניח אצבע מדויקת על הסיבה שבשלה פורצות מריבות שונות אפשר והן היו נפתרות מזמן, והם היו מגלים שמדובר בסך הכל בחוסר הבנה ואי בהירות והכל בא על מקומו בשלום, ללא מחלוקות וללא לשון הרע והלבנת פנים מיותרת. אולם יצר הרע הבוחש בקדירות המרובות יותר מדי מתוחכם מכדי להניח לנו לצאת מהן בשלום, תפקידו הוא לנפח ולסבך כל פרשיה ללא פרופורציות ובפרט מריבות של שכנים... זה גם מה שקרה בינינו למשפ' לוי השכנים שלנו.

הסיבה למריבה אינה זכורה לי, אולי הילדים רבו ביניהם ואנו המבוגרים התערבנו... ואולי היתה זו הבניה בבניין שלנו שערערה כמה יסודות של שלום ורעות...

כבר יותר מחצי שנה שמין "ענן שחור" רובץ בין המשפחות, הפנים אינן כתמול שלשום והאווירה עכורה, אולם יום אחד היא נפתרה בדרך מקורית ומשונה...

אחותי הגדולה ילדה בשעה טובה ומוצלחת ושלחה אלי שני ילדים כדי שתוכל להתאושש ולנוח, בסעודת שבת הבחנתי שהם קצת עצובים ומתגעגעים לאימם וניסיתי לשמחם, הצעתי להם לבוא ולעזור לי במטבח להגיש את האוכל "רוצים לעזור לי להגיש לפתן טעים לשולחן?" הם הגיעו בביישנות אחרי למטבח, מזגתי לצלוחית קטנה מחית תפוחי עץ ומתוקה ונזכרתי שבעלי מקפיד שאביא לשולחן פרי שלם כדי שיוכל לברך עליו "בורא פרי העץ" ואח"כ הוא טועם מהמחית עצמה לכן פרסתי בזריזות תפוח עץ לפלחים, הוספתי כמה צימוקים

ונתתי להם את הצלחת. "הנה, את זה תביאו בשביל ברכה" אמרתי להם. הם יצאו מן המטבח ולא שבו לעזור לי בהגשה לכן הגשתי את הלפתן לשולחן לבד. "היכן שני הילדים?" שאל בעלי, "מה פירוש? שלחתי אותם לשולחן עם צלחת ובה תפוח עץ לברכה וגם מספר צימוקים", "הם לא כאן" הוא אמר. הבחנו כי דלת הבית פתוחה, "לאן הם יכלו ללכת?" אחרי דקה וחצי הם נכנסו, "איפה הייתם?" "אצל ברכה", "איזו ברכה?" "ברכה לוי, השכנה שלכם, הבאת לנו צלחת, אמרת לנו: "זה בשביל ברכה, אז הלכנו להביא לה". "ברכה לוי? השכנה מקומה ב'?", "כן", ענו שניהם בתמימות, לא מבינים בשל מה הסער ועל מה המהומה. האוירה בסלון התחשמלה, כולם ידעו על המריבה שיש בין 2 המשפחות על היחסים הטעונים, מה חושבת השכנה, גב' ברכה לוי על צלחת עלובה ובה תפוח אחד פרוס לפלחים וכמה צימוקים קטנים? היא בוודאי חושבת שזו הלצה או רצון להקניט.

"מהיכן ידעתם שקוראים לה ברכה?" התפלאתי. "ראינו שכתוב על תיבות הדואר" ענו השניים, "ומה פתאום שאשלח צלחת עם מאכלים סתם כך באמצע השנה, היום לא פורים?". "ככה אמא שלנו עושה, יש לה שכנה טובה, וכל פעם שהיא מכינה משהו טוב, היא שולחת לה קצת". "מה נעשה?" שאלתי את בעלי. "אני לא יודע, אני חושש שתהיה כאן פגיעה גדולה". "למה פגיעה? אולי ניסיון פיוס?" "ניסיון פיוס עם תפוח פרוס? לא נשמע לי, כדאי שמישהו יסביר לה שזו היתה טעות". חלפו כמה דקות של שקט, לא היתה לי ברירה, עליתי במדרגות בחשש ונקשתי בהיסוס על הדלת, ברכה פתחה לי את הדלת. "שבת שלום" גמגמתי. "רציתי להסביר ש... התפוח הוא... היה טעות, שני הילדים שהביאו את הצלחת הם בניה של אחותי שילדה ו... שלחתי אותם לשולחן עם הצלחת והם עלו הנה, אז את מבינה התכוונתי שהם יהיו לברכה, לברכת "בורא פרי העץ" והם משום מה חשבו שהם מיועדים לברכה, השכנה שהשם שלה רשום על תיבת הדואר בגדול", פרצנו שתינו בצחוק.

"ואנו מנסים לחשוב למה החלטתם לשלוח לנו דווקא תפוח וצימוקים, אחד הילדים שלנו טען שתפוח וצימוקים הם סימן לשלום, כשהוא מצטט לנו את הפסוקים "כתפוח בעצי היער" וגם "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", חשבנו שבחרתם בדרך מתוחכמת להשלים", צחקנו. הבת שלי אמרה שתפוח הוא פרי רטוב וצימוק הוא פרי יבש, ואולי אתם רוצים להרטיב מחדש את היחסים שהתייבשו". כך עצמדנו מאזינות זו לזו להשערות השונות שהועלו, הבנו שהמריבה כבר מאחורינו והבטחנו שעוד נדבר ואיחלנו זו לזו שבת שלום. ירדתי לביתי לספר לכולם על הטעות המיוחדת שקרתה ועל השלום שבא בעקבותיה.

הלכות עשרה בטבת שחל ביום שישי

פינת ההלכה

- א. לפני 2446 שנים החל ביום זה המצור על ירושלים כשבעקבותיו נחרב בית המקדש [הראשון]. והכל מתענים ביום זה מפני הצרות שאירעו בו, כדי לעורר ולפתוח הלבבות לדרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ולמעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה ובזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב את מעשינו (משנ"ב סי' תקנ"א, א, ב).
- ב. יום זה אסור באכילה ושתייה ומותר בסיכה, נעילת נעלי עור ואישות. ורחיצה מותרת (שו"ע ס"א-ב) אפילו בחמים (חזו"ע ארבע תעניות עמ' כא).
- ג. הכל [בנים מגיל 13 ובנות מגיל 12 (בא"ח"ל סס)] חייבים לצום בתענית זו ואסור לפרוץ גדר (שו"ע סס), וכן חתן וכלה [בתוך 7 ימים לחופה] (כה"ח סי' תקמט ס"ק ט) ואבי הבן, הסנדק והמוהל חייבים לצום (סס ס"ק י).

ד. אלו פטורים מהצום: [אוכלים כרגיל אך ללא ממתקים ותפנוקים]: קטנים, חולה שאין בו סכנה [כגון: חולה שנפל למשכב], זקן תשוש כח [שיש לו צער גדול מהתענית והרופא אומר שיזיק לו אע"פ שאין סכנה] מעוברות [מחודש שלישי ומעלה או קודם אם סובלת ממיחושים, הקאות וחולשה] אשה שילדה או הפילה בתוך 30 יום אפילו אינה מניקה, אבל אחרי 30 יום מהלידה דווקא כשמוניקות בפועל פטורות מלצום, אבל אם הפסיקו להניק [או מפלת] והן בתוך 24 חודשים ללידה חייבות

לצום, אא"כ מרגישות חולשה וצער להמשיך תעניתן אזי די להן בתענית שעות כפי יכולתן (חזו"ע עמ' כז-כז).

ה. חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר (ש"ע סי' תקס"ד ס"א) מכל מקום הישן [אפילו שלא על מיטתו (משנ"כ ס"א)] שנת קבע [מחצית שעה ומעלה (פסקי תשובות סי' ד ס"י, כה"ח סי' ד ס"ק נה)] בליל התענית הרי כבר אז מתחיל להתענות (ש"ע סי' תקס"ד ס"א) אבל אם ישן בתחילת הלילה במשך כמה שעות ועדיין לא אכל ארוחת ערב והתעורר, מותר לו לאכול ארוחת ערב אף שלא עשה תנאי, שמסתבר שלא קיבל עליו את התענית עד שיאכל ארוחת ערב (חזו"ע עמ' יב).

ו. אם התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם עמוד השחר לאכול ולשתות, מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (ש"ע סי' תקס"ד ס"א). אך אם שכח להתנות ואחר שישן קם קודם עלות השחר וחש צימאון, המקל לשתות [קודם עלות השחר] יש לו על מה לסמוך ובפרט אם הוא רגיל לשתות בכל לילה (חזו"ע עמ' יא).

ז. אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר [עמוד השחר = 5:37] אין לאכול סעודת קבע, אלא פחות מכביצה (= 54 גר') לחם או מזונות, ושאר מאכלים אפילו יותר (ש"ע סי' כט משנ"כ ס"ק כז, הלכה ברורה (דוד יוסף) ח"ה סי' פט ס"כח).

ח. במקום צורך יש להקל לשטוף פיו במים בקומו משנתו בבוקר ולצחצח שיניו במשחת שיניים ובלבד שיזהר שלא להכניס לפיו יותר משיעור רביעית מים (=רבע כוס) בבת אחת וכן יכופף ראשו שלא יבלע כל שהוא מן המים ויפלוט הכל (חזו"ע עמ' כח). [במקום צורך = כשקשה לו ביותר שלא לשטוף פיו או למי שיש ריח בפה אם אינו מנקה] (תורת מועדים פ"א ס"יא).

ט. אדם בריא שמתענה אך עליו לבלוע כדורים או לשתות תרופות נגד מיחושי ראש וכדומה, מותר לו לבלעם בלי מים כל שאין בהם טעם ערב לחיך, [אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר אא"כ יעטפה בניילון שאז יהיה מותר לבלעה] ואם אי אפשר לבלוע הגלולה בלי מים מותר לו לבלועה עם מעט מים. (חזו"ע עמ' ל-לז). ואם הגלולות הן לצורך רפואת חולי פנימי וכי"ב יש להקל בכל אופן, ואם קשה לו לבלעם רשאי להקל אף עם מעט מים ויזהר שלא ישתה רביעית בבת אחת (תורת מועדים ס"יג).

י. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל או משקה יטעם ממנו משהו כדי שיהנה גרונו, שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה. (יבי"א ח"ב חיו"ד סי' ה' ס"ק ו).

יא. יש להקל לבעלי מסעדות וקיוסקים לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים ביום התענית, מ"מ נכון שיתלו שלט גדול במסעדה במקום בולט "היום יום צום" (חזו"ע עמ' ל ס"יד).

יב. השרוי בצום יכול לטעום מן התבשיל לדעת אם חסר תבלין או מלח עד כדי שיעור רביעית (רבע כוס מים) ובלבד שיפלוט, שהטעימה כאן אינה בכלל אכילה ושתיה האסורים (ש"ע סי' תקס"ז ס"א חזו"ע עמ' כז). ואף למחמירים בזה, השנה שחל הצום ביום שישי יש מצוה לטעום מכל תבשיל כדי לתקנו לשבת יתירו בזה (שערי נחמה לגר"י טשז עמ' טז, שש"כ ס"מב ס"א).

יג. במנחה של הצום קוראים בפרשת "ויחל" (סי' תקנ ס"ג בהרמ"א) ואומרים "עננו" בתפילת 18, אבל אין אומרים וידוי ונפילת אפים לפי שהוא ערב שבת אחרי חצות (משנ"כ ס"ק יא). ויש להימנע מלאחר להתפלל מנחה אחרי השקיעה שיש בזה זלזול בכבוד שבת [אע"פ שאם נמשכה לאחר השקיעה אומרים "עננו" ו"ויחל"] (דבר יהושע לגר"י אהרנכר ח"ג אור"ח סי' סג הוצא בפסקי תשובות).

יד. מי שאינו מתענה [וה"ה שיודע שלא יסיים את הצום] (תורת מועדים עמ' קו) לא יהיה שליח ציבור ולא יעלה לתורה לקריאת פרשת "ויחל" ביום הצום, ואם הוא כהן יחידי יצא מביה"כ ויקרא לתורה לישראל שמתענה במקומו וה"ה ללוי או לישראל אפילו קראו לו ואינו מתענה ירד ויעלו מתענה אחר במקומו, ולא ישא כפיו במנחה, (ש"ע סי' תקס"ה ס"ה-כה"ח ס"ק עז וילקו"י). לכתחילה יש לעלות כהנים לדוכן במנחה רק בתוך חצי שעה לשקיעה [שקיעה=4:44] ולפני כן לא יעלו, אבל אם עלו לא ירדו (בא"ח א' פ' תאה ס"בג) אבל לפני פלג מנחה (3:53) אין לעלות כהנים כלל, ויש למחות בנוהגים כן (הליכות עולם ח"א עמ' ככז).

טו. אם אין 6 מתענים באותו היום [שיצומו עד הסוף!] לא יאמר הש"צ את "עננו" כברכה בפני עצמה (אלא ב"שומע תפילה" ככל יחידי) וכן לא יוציאו ס"ת לקריאת "ויחל" (ש"ת יח"ד ח"א סי' עט).

טז. סיום הצום הוא בצאת הכוכבים (אחרי הקידוש) (ש"ע סי' תקס"ז ס"א) אף השנה שחל מוצאי הצום בליל שבת (חזו"ע עמ' טו). ואם קיבלו הקהל שבת מבעוד יום יש להם להמתין מלקדש עד צאת הכוכבים (ילקו"י מועדים עמ' תקפח).

ניתן להשיג את ספר נתיבות החינוך בהוצאת העלון במשרדי האיחוד

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonthaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com